

KATONA ANDRÁS

Szubjektív emlékezés egy tudós tanárra

Száz éve született Eperjessy Géza

1. Bevezetés

„Eperjessy Géza (1926–1998) a történelemtudományok doktora, feltáró levéltári kutatásokon alapuló el nem évülő monográfiák szerzője, egyben a hazai történelemtanítás avatott kormányosa, történelemtanárok sokaságának ihletője.” Így összegzi lexikoni tömörséggel munkásságát Závodszy Géza, aki – e visszaemlékezés írójával együtt – két évtizeden át volt közvetlen tanszéki munkatársa. De ki is volt ez a joviális, jóságos tekintetű ember, akit ma több mint negyedszázad elteltével is sokan oly nagy szeretettel idéznek meg. Erről szól a születési centenárium alkalmából készült emlékező írás.

Volt tanítványai és munkatársai a közelmúltban emlékeztek meg annak az intézménynek a félévszázados évfordulójáról, amelynek egyik alapító vezetője és történelem tanszékének megszervezője volt, irányítva azt majd két évtizeden át. Az egri tanárképző csepeli tagozatáról kötet is megjelent, melyben Závodszy Géza – a fentebb idézett részlet szerzője – írt érzelmektől sem mentes visszaemlékezést róla,¹ de egykori tanítványai is meleg szavakkal emlékeztek meg hajdani tanárukról. Az alábbiakban kettőt idézünk ezek közül:

¹ ZÁVODSZKY Géza (2025): Személyes emlékek Eperjessy Gézáról, a Történelem Tanszék alapítójáról. In: *Tények és emlékek a csepeli tanárképzőről. Az egri főiskola kibehelyezett tagozata Budapestén*. Szerk. HORVÁTH Gergely – KATONA András – MAKAI János. Líceum Kiadó, Eger, 2025. 114-117.

„Eperjessy tanár úr, Eperjessy Géza apám gimnáziumi osztálytársa volt Szegeden, majd egyetemre is együtt jártak. Mindig robant, mindig szervezett valamit, mindig száz dologgal foglalkozott egyszerre, de ha megszólítottad, mindig volt rád ideje. Alom volt nála vizsgázní. Azt akarta tudni, mit tudsz. Csodás előadó volt. A történelem kinyílt általa. Egységben láttatta a világot, térben és időben. Hogy én milyen szerencsés voltam!”²

„Mindannyiunknak hatalmas élmény volt megismerni Eperjessy Géza tanár úr hatalmas tudását, végtelen jóindulatát. Vasalt cipőinek kopogása mindenki arcára mosolyt varázsolt. Előadásainak lendülete, kedvessége, finom humora, a latinórák fantasztikus hangulata örökké emlékezetes marad.”³

De ki is volt ez a nagy tiszteletet kivívó nagyszerű tanár és tudós történész? Nézzük az életútját, ha csak vázlatosan is.

2. Egy élet dióhéjban

Többgenerációs pedagóguscsalád gyermekeként született. Felmenői Erdélyből származtak, háromszéki székely nemzetségből. A család eredeti neve Apor volt, melyet – egyelőre nem ismert okok miatt – a nagyapa változtatott Eperjessyre, aki a Kisküküllő vármegyei Erzsébetvárosban tanított bő negyedszázadon át. Erzsébetváros eredeti neve Ebesfalva, melyet a betelepülő katolikus örmények védőszentje, Árpádházi Szent Erzsébet nyomán neveztek át Erzsébetvárossá. Eperjessy Gézának anyai ágon örmény felmenői vannak. Édesapja, Eperjessy Kálmán a budapesti egyetem hallgatójaként és az Eötvös Kollégium diákjaként katonaként szolgált a nagy háborúban, majd gimnáziumi tanárként Makón József Attila osztályfőnöke is volt. Később már ismert történészként a Szegedi Tanárképző Főiskolai tanára, majd igazgatója, és a Szegedi Tudományegyetem nyilvános rendkívüli tanárává nevezték ki.⁴

Makón született fia pályája az ő nyomdokain haladt. Eperjessy Géza a Szegedi Tudományegyetem gyakorlógimnáziumában érettségizett, majd a Pázmány Péter Tudományegyetem (1950-től Eötvös Loránd Tudományegyetem) Eötvös József Kollégiumának diákja lett. Tanára voltak többek között Kosáry Domokos és Hajnal István. Történelem–latin szakon végzett, szakdolgozatát Moravcsik Gyula témavezetésével írta, *Augustinus et Roma antiqua* címmel. Egyetemi évei után történelemtanárként tanított a II. Rákóczi Ferenc Gimnáziumban (1949–1954), de megbízott előadó lett a Színház- és Filmművészeti Főiskolán is (1950–1953). A Trefort

² LŐKÖS Ildikó (2025): Hiányos lajtsrom – Szubjektív emlékeim a Tejútról. In: *Tények és emlékek...*156.

³ RADÓ Gabriella (2025): Ho Si Minh – Emlékeim a főiskoláról. In: *Tények és emlékek...*172.

⁴ Munkásságát áttekinti és értékeli: *A tanítványait szerető, tisztelő és megbecsülő ember*. Emlékezés Eperjessy Kálmán születésének centenáriumán a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Történettudományi Tanszékén (1993. február 11.). Szerk. JANCSÁK Csaba – NAGY Tamás – SZEKFŰ László. Belvedere Meridionale kiskönyvtár 6. Szeged, 1995.

utcai (akkor Ságvári Endre) Gyakorló Gimnáziumban (1954–1955) vezetőtanár volt, majd igen fiatalon szakfelügyelő lett (1955–1959), miközben kötelező óráit 1956-tól a Vörösmarty Gimnáziumban tartotta. Ezt követően a Központi Pedagógiai Továbbképző Intézet adjunktusa (1961–1962), az Országos Pedagógiai Intézet (OPI) Történelem Tanszékének adjunktusa (1962–1963), majd docense (1963–1971), később főiskolai tanára (1971–1975) lett. Közben az ELTE bölcsészkarán szakmódszertant is oktatott (1963–1965).

Történelemdidaktikai munkássága is jelentős. Az Országos Pedagógiai Intézet munkatársaként a gimnáziumi történelemtanítás felelőse volt, így az 1960–1970-es évek gimnáziumi történelemtanterveit is gondozta,⁵ ELTE-s oktatóként pedig egy középiskolai szakmódszertan jegyzetet is készített,⁶ mely közel 20 kiadásban jelent meg. Legjelentősebb, máig használható történelemdidaktikai munkáját Szebenyi Péterrel közösen alkotta meg, melyben Eperjessy a IV. osztályos gimnáziumi tanulók történelmi fogalmait vizsgálta.⁷ Tucatnyi szakcikk szerzője is, számos máig fontos témában.⁸

Elismert tankönyvszerző is volt,⁹ és forrásszemelvény-gyűjteménye¹⁰ is számos kiadást ért meg. Tankönyvírói kvalitásait a később szintén ismert tankönyvszerzővé váló

⁵ Például: A korszerű műveltség és a tananyagcsökkentés problémái. *Történelemtanítás, 1961. 6. évf.* 5. sz. 9-15.; A gimnáziumi tantervi vita tapasztalatai. *Történelemtanítás, 1963. 8. évf.* 5. sz. 1-6.; A gimnáziumi tantervi vita és a történelmi műveltség. *Századok, 1964. 98. évf.* 218-225.; Az új gimnáziumi tanterv tapasztalatai. *Történelemtanítás, 1966. 11. évf.* 4. sz. 17-22.; A „kiegészítő” és „tájékoztató” anyag felhasználásának módjai a történelemórákon. *Történelemtanítás, 1973. 18. évf.* 4-5. sz. 32-35.; A történelem és társadalmi ismeretek tanterv tervezete. Gimnázium I-IV. osztály. *Köznevelés, 1976. 32. évf.* 9. sz. 3-14.

⁶ EPERJESSY Géza – FILLA István – HANZÓ Lajos – KÖVES Károly – VAS Károly (1965): *A történelemtanítás módszertana*. Szerk. EPERJESSY Géza. Tankönyvkiadó, Budapest, 163 p.

⁷ EPERJESSY Géza – SZEKENYI Péter (1976): *A tanulók történelmi fogalmainak fejlődése*. Az általános iskola 5. osztályától a gimnázium IV. osztályáig. Tankönyvkiadó, Budapest, 189-243.

⁸ Például: EPERJESSY Géza (1964): A tanulói aktivitás a középiskolai történelemtanításban. *Történelemtanítók Nyári Egyeteme, 3. sz.* OPI, Budapest, 1-8.; EPERJESSY Géza (1965): A történelemtanítással kapcsolatos órán és iskolán kívüli munka. *Magyar Pedagógia, 65. évf.* 2-3. sz. 228-234.; EPERJESSY Géza – GÁLOS Tibor (1969): A számonkérés helye a történelemtanításban. *Történelemtanítás, 14. évf.* 4-5. sz. 21-25.; EPERJESSY Géza (1971): Történelemtanítás és enciklopédizmus. *Történelemtanítás, 16. évf.* 4. sz. 5-8.; EPERJESSY Géza – SZEKENYI Péter (1972): A tanulók történelmi fogalmainak vizsgálata. *Történelemtanítás, 17. évf.* 1. sz. 18-25.; BODÓ György – EPERJESSY Géza (1974): A feladatlapok felhasználása a gimnáziumban, a szakközépiskolában és a szakmunkásképző iskolában. *Történelemtanítás, 19. évf.* 1. sz. 6-10.

⁹ EPERJESSY Géza – MAKKAJ László (1957): *Történelem az általános gimnáziumok II. osztálya számára*. Tankönyvkiadó, Budapest, 245 p. 11 kiadást ért meg; BENCZÉDI László – EPERJESSY Géza (1967): *Történelem a gimnáziumok II. osztálya számára*. Tankönyvkiadó, Budapest, 271 p. 13 kiadást ért meg; EPERJESSY Géza (1980): *Történelem a gimnáziumok II. osztálya számára*. Tankönyvkiadó, Budapest, 260 p. 8 kiadást ért meg. Ezen kívül tankönyveket írt a Színház- és Filmművészeti Főiskola hallgatóinak, valamint a technikumok és a dolgozók gimnáziuma részére is. (Ne feledjük, ekkoriban tantárgyanként és iskolatípusonként csak egy tankönyvsorozat létezett!)

¹⁰ *Történelmi olvasókönyv II. Forrásszemelvények az egyetemes történelem (476–1640) és Magyarország története (1526-ig) tanításához*. Szerk. EPERJESSY Géza és GUNST Péter. Tankönyvkiadó, Budapest, 349 p. és 16 tábla,

Závodszy Géza így jellemezte: „Amiben ... Eperjessy Géza kiemelkedett, az a kristálytisza nyelvezet, amely természetes könnyedséggel, szabatos magyarsággal folyt, szinte észrevétlenül, hiszen ami olvasás közben szembeötlik, az inkább a negatívum, a tankönyvi íz, a száraz stílus, a mondatok hosszúsága, a nehezkeség, vagy ellenkezőleg, az irodalmias díszítés.”¹¹ Tapasztalt tankönyvíróként, főleg az OPI képviselőjében gyakran volt hazánk képviselője különböző országokkal folytatott történelemtankönyv-egyeztetési tárgyalásokon delegációvezetőként (1966-ban Bécsben, 1968-ban Belgrádban, 1973-ban Brüsszelben és 1974-ben Budapesten), továbbá részt vett a varsói és a budapesti tankönyvi tárgyalásokon 1971-ben, 1973-ban és 1978-ban. 1966-ban a franciaországi tárgyalásokon, 1973-ban a magyar–román, 1975-ben a magyar–csehszlovák vegyesbizottsági üléseken szakértőként működött közre. Tapasztalatait több írásában közreadta.¹²

Mindezzel párhuzamosan úttörő tudományos kutatásokat folytatott. Bölcsészdoktori értekezését már 1948-ban megvédte (témáját Váczy Péter tűzte ki),¹³ tanári oklevelet egy évvel később szerzett. Alapos levéltári kutatásokat követően 1961-ben kandidált. A később könyvként is megjelent munkáját¹⁴ a pályatárs Závodszy Géza így értékelte: „Mind a kutató terület, mind az eredmények teljesen újszerűek voltak. Sikerült egyetlen monográfia szűkre szabott keretei között egy eddig föltáratlan terület vizsgálatával érzékeltetni a magyar XVIII. század összetett folyamatait; miként alkotja meg az egyébként a változások által már meghaladott céhek megalakulása vagy újjáalakulása az újjáépülés, az ország regenerálódásának fontos elemét az Alföldön, miközben ezzel egyidőben a céhek bomlása hazánk nyugati, észak-nyugati régiójában már a vállalkozói gazdaság feszítő erejét jelzi.”¹⁵

Eperjessy Géza tudományos életművének koronáját a csaknem egészében hazai és külföldi levéltári kutatásokon alapuló „A szabad királyi városok kézműipara a reformkori

1980-ig 5 kiadást ért meg; BODÓ László – EPERJESSY Géza – SZABOLCS Ottó (1970): *Történelmi olvasókönyv VI. Forrásszemelvények a magyar hazafias és honvédő hagyományok történetéből*. Szerk. SZABOLCS Ottó. Tankönyvkiadó, Budapest, 324 p. Második kiadás: 1978.

¹¹ ZÁVODSZKY (2025) 115.

¹² A francia és magyar történelem tankönyv bizottság tárgyalásairól. *Történelemtanítás, 1967. 12. évf. 2. sz.* 23-27.; A magyar történelem a francia tankönyvekben. *Élet és Irodalom, 1967. 11. évf. 41. sz.* 1-2.; A franciaországi történelemtanításról. *Századok, 1968. 102. évf. 3-4. sz.* 656-666.; A nemzetközi megértés és a tankönyvek. Egy belgrádi UNESCO konferencia tanulságai. *Köznevelés, 1968. 24. évf. 13-14. sz.* 532-534.; A magyar és francia középiskolai történelem tankönyvek revíziója. *Történelemtanítás, 1969. 14. évf. 2. sz.* 14-20.; A lengyel-magyar történelemtanításról. *Történelemtanítás, 1972. 17. évf. 2. sz.* 20-23.; A belgiumi történelemtankönyvekről. *Történelemtanítás, 1974. 19. évf. 2. sz.* 16-20.

¹³ *Mezővárosi és falusi céhek Magyarországon az 1840-es években*. Bölcsészdoktori értekezés, 1948. nov. 15. 65 p. Ezt a témát vitte tovább és bővítette kandidátusi értekezéssé 1961-ben.

¹⁴ EPERJESSY Géza (1967) *Mezővárosi és falusi céhek az Alföldön és a Dunántúlon, 1686-1848*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 278 p.

¹⁵ ZÁVODSZKY Géza (1997): Eperjessy Géza a tudós és a tanár. In: *Fuga temporum. Ünnepi kötet Eperjessy Géza 70. születésnapjára*. Szerk. ZÁVODSZKY Géza. ELTE, Budapest, 9.

Magyarországon” című nagymonográfiája képezte.¹⁶ Kéziratot változatával nyerte el – az új munkahelyén elsőként – a történelemtudomány doktora tudományos fokozatot. „Mint korábbi monográfiáját, ezt is az imponálóan gazdag forrásanyag, s a csaknem teljes egészében levéltári forrásbázis jellemzi. Földolgozta az Országos Levéltárnak a tárgykörre vonatkozó állagát, a Trianon utáni Magyarország valamennyi szabad királyi városának anyagát is. Magyar kutatóként elsőként nézte át a bécsi Finanzarchiv 1820 utáni magyarországi városi anyagát.”¹⁷

1975-ben ugyanis az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola fiiláljaként Csepelen létrehozott tagozat Történelem Tanszékének alapító főiskolai tanára lett, és olyan később nevéssé vált kollégákat hívott meg a tanszékre, mint Kalmár Árpád, Mann Miklós, Katona András, Závodszy Géza, Salamon Konrád és Párdányi Miklós – a felvétel sorrendjében. Ez a tagozat 1983-tól az ELTE Tanárképző Főiskolai Karaként működött tovább 2003-ig, 1991-ig Eperjessy Géza vezetésével. Eközben új kollégák is kerültek a tanszékre: a hadtörténész Marosi Endre, az ókortörténész Szlávik Gábor, a magyar kora újkor kutatója és művészettörténész Szabó Péter, a reformkor szakembere Dobszay Tamás, az egyetemes újkor kutatója Molnár Máté, a történelem szakmódszertanos Horváth Péter, majd a XX. század kutatója Horváth Jenő, a medievista Csorba Csaba és az egyetemes újkor kutatója Szatmári Péter. A felsorolásból is jól látható a tudatos építkezés, hiszen ekkor egy főiskolai tanszéken a történelem teljes spektrumának oktatása zajlott.

3. A példamutató tanszékalapító tanár¹⁸

Eperjessy Géza tanszékvezetőként mindenkit megnyerő, derűs, nyitott, nagyvonalú, kifinomult diplomáciai személyiségként volt jellemezhető. Bölcs vezetése alatt tanszékén a hallgatók és más kollégák megítélése szerint is „tekintélyt élvező műhely alakult ki, továbbá mindnyájunk közötti erős baráti kötelék, amit az azonos értékvalasztás erősített meg. Ez rendhagyó képlet volt a marxista ideológia kötelezőnek hirdetett uralma és a pártállami irányítás idején.”¹⁹ A képző-nevelő munka eredményességét bizonyítja, hogy később volt tanítványok is tagjai lettek a tanszéknek: sorrendben Estók János, Terplán Zoltán, Tombor László és Hámori Péter.

¹⁶ EPERJESSY Géza (1988): *A szabad királyi városok kézművesipara a reformkorban*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 428 l.

¹⁷ ZÁVODSZKY (1997) 9.

¹⁸ Az alfejezet megírásánál helyenként szövegszerűen is felhasználtam korábbi írásomat: KATONA András (2007): Egy példamutató életpálya: Dr. Eperjessy Géza tanár úr, a tanszékalapító. *Pedagógusképzés*, 5. évf. 3. sz. 65-73.

¹⁹ ZÁVODSZKY (2025) 116.

Milyen volt ez a formálódó tanszék? Idézzünk egy hallgatói visszaemlékezést a ma már nyugdíjas tanár Radó Gabriellától: „*Ragyogó tanszéket hozott össze. Értékes egyéniségekből – mindegyikük saját karakterét megőrizve –, de igazi csapat alakult ki. Mi, diákok, soha nem éreztünk ellenségeskedést, rivalizálást tanáraink között. Csak az átadandó érték volt a fontos.*”²⁰

Valóban, az Eperjessy tanár úr által vezetett tanszék egységes volt szakmai és pedagógiai értelemben egyaránt. Senki nem a másikat elnyomva kívánt érvényesülni, hanem mindenki a maga tudása és tanári rátermettsége alapján. Eperjessy vezetési stílusa csupán látszólag volt a „laissez faire, laisser passer” elvéhez közelálló. Figyelemmel kísérte, nyomon követte, sőt segítette kollégái oktató-nevelő munkáját, valamint tudományos előmenetelét. Nagyvonalúságát jól jellemzi, hogy saját kutatási területeit, a XVIII. századot és reformkort nem ő maga tanította, hanem azokat fiatalabb, tehetséges kollégájára, a későbbi főigazgató Závodszy Gézára bízta.

Hagyta, hogy munkatársai szabadon dolgozzanak abban az időszakban – a hetvenes-nyolcvanas években –, amikor a szabadság még nem volt meghatározó hívószó a hazai közéletben. Pedig igen keskeny pallón kellett egyensúlyoznia a főiskola politika által igencsak befolyásolt vezetése és az autonóm személyiségekből álló tanszéki közösség tagjai között. Válságos helyzetekben következetesen kiállt munkatársai mellett, de azok sem gyakran okoztak csalódást neki. A hallgatók körében az egyik legelfogadottabb szakmai közösség volt a tanszék a tagozaton, majd a karon is, ahol sohasem voltak belső konfliktusok, s energiákat mindenki a munkára, az oktató-nevelő, kutató és publikáló tevékenységre tudta összpontosítani. Nem véletlen, hogy az ország egyik legjelentősebb tankönyvíró műhelyévé vált, a közel félszáz történelemtankönyvvel és közoktatási segédkönyv elkészítésével.²¹ Ebben ő volt az első számú példa, hiszen II. osztályos gimnáziumi történelemtankönyvei évtizedeken át voltak forgalomban.

Eperjessy tanár úr büszke volt Eötvös kollégiumi múltjára. Próbálta hallgatóinak is továbbadni saját végtelen tudásszomját. Akkor ez még a mainál több sikerrel történt. Ehhez nagyhatású személyiségének is sok köze lehetett, nemcsak a kedvezőbb korszemlelemnek. Vibráló egyénisége magával ragadó, higanyszerű mozgása szinte követhetetlen volt. A szabadidő számára ismeretlen fogalom volt, a Csepelre utazás közben is állandóan olvasott a HÉV-en. Viszont, ha kocsival „ment ki”, akkor sohasem tért vissza a „városba” hallgató vagy kolléga nélkül.

Vizsgáztatásai során kedvesség, jóindulat, emberség és biztatás áradt belőle, mélységes igényességgel párosulva. Egy volt tanítványa – Kovács Éva – így idézi fel a régi kollokviumok, szigorlatok hangulatát: „*Soha sem az érdekelte, mit nem tudunk, hanem*

²⁰ Idézi: KATONA (2007) 70.

²¹ KATONA András (1997): Tankönyvíró-műhely az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar történelem tanszékén. *Módszertani Lapok, Történelem*, 4. évf. 4. sz. 20- 27.

segített a néha nagyon mélyen rejlő tudást is előbányászni. A leendő tanároknak talán ez a magatartás lett a leglényegesebb példa. Ráadásul természetesen és szerényen viselkedett mindig, soha nem volt nagyképzű, pedig hát lett volna mire.”²²

Folytatva a tanítványi visszaemlékezéseket, ezúttal ismét Radó Gabriella így írt Eperjessy tanár úr speciális kollégiumáról: „*A legkedvesebbek nekünk talán a latinórák voltak. Négyen-öten voltunk ott, latin forrásgyakorlat volt a hivatalos címe. Fordítottunk valamit, és abhoz mindig rengeteg érdekeset tett hozzá. Gyakran szegyenkezünk, ha nem szótároztuk ki az adott részt, de a tanár úr kedvesen átsegített bennünket ezeken a kínos percekben. Aztán az indexünkbe bekerült a "Szépen dolgozott" megjegyzés, lendületes aláírásával kiegészítve. Azt hiszem, mind erre vagyunk a legbüszkébbek!*”

„*Valami alkalomra – talán a névnapja lebetett – festettünk egy szép nagy epret az ajtajára. Kedvesen mosolyogva túrte, mint ahogy azt is, hogy nagyon szeretjük.*” Nézzünk a példák sorában egy jellegzetes „Eper”²³-előadást: „*Új, bifokális szemüveg. – Ne haragudjanak, ez egy új, bifokális szemüveg, nem bírom. A szemüveg kb. két métert csúszik az előadói asztalon. Pár perccel később, büszkén: – Ezt a kardigánt a lányomtól kaptam, de nagyon meleg. Ne haragudjanak. Kardigán le – repül a szemüveg után. – Iszonyú meleg van itt, ne haragudjanak, a nyakkendőm... Ez is le, majd egy remek, felszabadult előadás.*”²⁴

A jó tanár mintaképe volt abban a tekintetben is, hogy egyszerre több dologra is képes volt azonos hatásfokkal odafigyelni. A magam emléke, hogy egyszer valami számomra fontos dologról beszéltem neki, látszólag minden különösebb „eredmény” nélkül, hiszen – természetesen – közben mással is foglalatzkodott, majd hetekkel később rákérdezett, hogyan oldottam meg a problémát, melynek minden részletére emlékezett. Magam különösen sokat köszönhetek neki. Először is „felvállalt”, mint legfiatalabb szakmódszertanost. (Nyilván visszaemlékezett saját, 28 éves korában történt vezetőtanári debütálására. Én akkor 30 éves voltam.) Másodszor elviselte kisebb-nagyobb szakmai-pedagógiai „botlásaimat”, hiszen tapasztalatból tudta, nem a leghálásabb feladat a szakmódszertan oktatása ifjú tanárjelölteknek. Bejött előadásomra, meglátogatott általános iskolai tanórámon is, de nem a „kivesézés” szándékával. Rövid, de „velős” tanácsai voltak. Valóban a „lényeglátás” képességével rendelkezett, ami egy tanár fontos tulajdonsága kell, hogy legyen.

Éles szemmel fedezte fel tanítványai tehetségét. A ma már ismert jó tollú, a dualizmus korával foglalkozó ismeretterjesztő és XIX–XX. századdal foglalkozó gazdaságtörténész Estók János nála írta azt a TDK dolgozatát, amellyel egyetemistákat megelőzve ért el első helyezést az egyik Országos Tudományos Diákköri Konferencián.

²² Idézi: KATONA (2007) 73.

²³ A tanszéken egyedül neki volt a hallgatók körében általánosan használt beceneve.

²⁴ Uo.

Érdekes felidézni, hogyan emlékezik vissza, immár több évtized távolából ezekre az időkre az immár egyetemi tanár kolléga. (Nem véletlenül lett aztán a Tanszék első volt tanítványból lett oktatója.)

Először is mély hatást gyakorolt rá, hogy a tanár úr többször otthonában is fogadta, akinek a révfülöpi nyaralója is „vendégváró” volt minden nyáron. Ez az otthon egy polgári miliőt sugárzott egy korántsem polgári korszakban. Több ezer kötetes könyvtára a legújabb és muzeális értékű történelemkönyveknek olyan tárháza volt, amely már önmagában megfogta a szakmabeli embert. De Eperjessy tanár úr nemcsak a könyvekről tudott mesélni, hanem meg tudta jeleníteni az azok mögött megbúvó történéseket is, hiszen a kortársakat mind ismerte. Egy kezdő kutató számára hús-vér emberként tudta bemutatni azokat a kollégákat, akikkel később úgyszakmai kapcsolatba került. A legmeghatározóbb azonban az Estók kollégámmal való beszélgetésben számára, számunkra az volt a tanár úrban, hogy nála a szó és a tett mindig szinkronban volt egymással. Csak az a tanár lehet hiteles, akiről ezt érzik tanítványai.

4. Epilógus

Eperjessy tanár úrhoz nem volt kegyes a sors. Előbb a '90-es évek elején agyi katasztrófa érte, de még így, félig bénán is tanított néhány évig. Az évtized végén még átadhattuk a tiszteletére készült tanulmánykötetet,²⁵ egy hónappal a halála előtt még lakásán fogadta a tanszék három tagját – Závodszy Gézával és Estók Jánossal együtt ezen írás szerzőjét –, de a rákbetegség legyűrte. A tanszék 2005-ös megszűnésekor rá is emlékeztünk záró konferenciánkon és az ott elhangzott előadásokból szerkesztett kötetben,²⁶ de személyisége, munkássága megérdemli, hogy születése centenáriumán újra megidézzük fájdalmasan halványuló emlékét éppen a Történelemtanítás szakfolyóiratban.

*

Eperjessy tanár úr születésének centenáriumán, 2026. április 13-án mintegy két tucat volt tanár és hallgató kolléga emlékezett rá a Farkasréti temetőben lévő sírjánál, a család képviselőjének jelenlétében.

²⁵ *Fuga temporum*. Ünnepi kötet Eperjessy Géza 70. születésnapjára. Szerk. ZÁVODSZKY Géza. ELTE, Budapest, 1997.

²⁶ ZÁVODSZKY Géza (2007): Eperjessy Géza, az alapító tanszékvezető (1926–1998). In: *Tanárképzés és tudomány. Lapok az egyetemes és magyar művelődéstörténetből*. Szerk. KATONA András – LÁDI László – SALAMON Konrád. ELTE – NTK, Budapest, 200-204.

IRODALOM

Fuga temporum. Ünnepi kötet Eperjessy Géza 70. születésnapjára. Szerk. ZÁVODSZKY Géza. ELTE, Budapest, 1997.

KATONA András (2007): Egy példamutató életpálya: Dr. Eperjessy Géza tanár úr, a tanszékalapító. *Pedagógusképzés*, 5. évf. 3. sz. 65-73.

Tények és emlékek a csepeli tanárképzőről. Az egri főiskola kihelyezett tagozata Budapesten. Szerk. HORVÁTH Gergely – KATONA András – MAKAI János. Líceum Kiadó, Eger, 2025.

ZÁVODSZKY Géza (2007): Eperjessy Géza, az alapító tanszékvezető (1926–1998). In: *Tanárképzés és tudomány. Lapok az egyetemes és magyar művelődéstörténetből*. Szerk. KATONA András – LÁDI László – SALAMON Konrád. ELTE – NTK, Budapest, 200-204.

ZÁVODSZKY Géza (1998): In memoriam Eperjessy Géza. *Módszertani Lapok. Történelem*, 5. évf. 1. sz. 1-3.